

Slobodan Radonjić
Ana Stijepović
Podgorica

EKOLOŠKA EDUKACIJA U VISOKOŠKOLSKIM INSTITUCIJAMA CRNE GORE

ENVIRONMENTAL EDUCATION IN HIGHER INSTITUTIONS OF MONTENEGRO

ABSTRACT: In recent decades, we face the increasing problems of environmental degradation. Looking at the current situation, inevitably raises the question of human consciousness, conscience and knowledge of ecology and sustainable development.

To get the implementation of sustainable development and environmental education at all educational levels, the United Nations General Assembly in the period 2005-2014. years declared the „Decade of Education for Sustainable Development“. Higher education in Montenegro is already 6-7 years reformed and introduced the study at the Bologna Declaration.

Taking into account the already mentioned facts, we conclude that our higher education institutions within their study program must have subjects that are related to the aforementioned issues.

Key words: environmental education, sustainable development, the UN's „Decade of Education for Sustainable Development“.

APSTRAKT: Posljednih decenija se susrećemo sa sve većim problemima degradacije životne sredine. Posmatrajući trenutno stanje, nužno se nameće pitanje čovjekove svijesti, savjesti i znanja iz oblasti ekologije i održivog razvoja.

U cilju što veće implementacije ideje održivog razvoja, kao i ekološke edukacije na svim vaspitno-obrazovnim nivoima, Generalna skupština Ujedinjenih nacija je period 2005–2014. god. proglasila „Dekadom obrazovanja za održivi razvoj“. Visokoškolsko obrazovanje u Crnoj Gori je već 6–7 godina reformisano i uvedeno je studiranje po Bolonjskoj deklaraciji.

Uzimajući u obzir već navedene činjenice, dolazimo do zaključka da naše visokoškolske institucije u okviru svojih studijskih programa moraju imati nastavne predmete koji su u vezi sa već pomenutom tematikom.

Ključne riječi: ekološka edukacija, održivi razvoj, UN „Dekada obrazovanja za održivi razvoj“.

Uvod

Čovjek je dio prirode. Tokom čitavog svog postojanja on je djelovao na prirodu oko sebe. Ti uticaji su najčešće bili negativni. Uzimao je sve što mu je bilo potrebno, bezgranično iskorišćavao njene resurse. Ko zna koliko bi još trajala ta безусловna eksploatacija, da priroda nije počela da „vraća“ istom mjerom – došlo je vrijeme velikog preokreta. Počinjemo osjećati efekte našeg nesavjesnog djelovanja. Međutim, tome mora doći kraj. Kao svjesno biće, čovjek ne samo da može, već i mora sagledati posljedice svog negativnog djelovanja i preduzeti potrebne mjere u cilju očuvanja i zaštite životne sredine.

Ne može se djelovati lokalno, jer su dati ekološki problemi odavno preva-
zišli te granice i poprimili globalne razmjere. Planeta se mora shvatiti kao
cjelina, više nema granica i podjela. Neophodno je pronaći načine za najbrže i
najefikasnije djelovanje. Nužno je uvesti mnoge promjene koje će obuhvatiti
sve domene ljudskog rada. Međutim, nije jednostavno odjednom promijeniti
svijest građana, nije lako natjerati ih da prihvate svoje obaveze, ali je to ne-
ophodno učiniti. Više nije pitanje dobre volje pojedinaca, društva ili države hoće
li pristupiti ovim promjenama, već je to nužan faktor našeg daljeg opstanka i
napretka.

Mora doći do promjena u vaspitno-obrazovnom sistemu. Vaspitanje i
obrazovanje za zaštitu i unapređenje životne sredine mora obuhvatiti sve sta-
rosne dobi, ne samo formalno, već i informalno obrazovanje. Treba početi od
najmlađeg uzrasta, predškolskih ustanova, potom osnovnoškolskih, srednjo-
školskih, univerziteta, a zatim nastaviti i permanentno obrazovanje. Obrazo-
vanje za održivi razvoj postaje prioritet, a njegova implementacija u sve životne
sfere obaveza. Ovo je, ukratko, i zaključak Generalne skupštine UN koja je
proglasila period 2005–2014. godine „Dekadom obrazovanja za održivi razvoj“.

Tematika ovog rada i u sklopu njega sprovedenog istraživanja je da se
utvrdi u kojoj mjeri su zastupljeni ekološki sadržaji, koji mogu doprinijeti pro-
movisanju i razvijanju koncepta održivog razvoja na svim studijskim progra-
mima visokoškolskih institucija u Crnoj Gori. Takođe će se iznijeti rezultati
mikro istraživanja o upućenosti studenata u koncepciju održivog razvoja, njiho-
vi stavovi i ponašanja u domenu istog.

Pojmovna određenost održivog razvoja

Održivi razvoj se definiše kao integralni, ekonomski, tehnološki, socijalni
i kulturni razvoj usklađen sa potrebama zaštite i unapređenja životne sredine
koji omogućava sadašnjim i budućim generacijama zadovoljavanje njihovih
potreba i poboljšanje kvaliteta života. Suštinu ovog koncepta čini interakcija
razvoja i životne sredine i međusobna uslovljenost i komplementarnost razvojne
politike i politike zaštite životne sredine u cilju uvažavanja zakonitosti eko-
loških sistema (Radulović i saradnici, 1997).

Koncept održivog razvoja usvojila je Evropska unija 1990. i Ujedinjene
nacije 1992. godine. On je, prije svega, usmjeren na očuvanje prirodnih ekosi-
stema, racionalno korišćenje resursa i prateće povećanje kvaliteta života i
unapređenje životne sredine. Usklađeni razvoj podrazumijeva čovjekovo oču-
vanje prirode na održivim osnovama i iskorišćavanje u skladu sa stepenom
reprodukcije i kapacitetom životne sredine. Ukoliko se nastavi nekontrolisano i
prekomjerno eksploatiranje prirode, doći će do narušavanja ekološke ravnoteže
i pojave prirodnih katastrofa. Upravo je saznanje o velikim promjenama u
životnoj sredini na globalnom nivou (zagađivanje vazduha, vode i zemljišta, de-
gradacija ekosistema i neograničeno iscrpljivanje ogromnih količina prirodnih
resursa) uslovljalo usvajanje ideje održivog razvoja, te je ovaj koncept institucio-

nalizovan na Drugoj konferenciji UN o životnoj sredini i razvoju, održanoj u Rio de Žaneiru 1992. godine. Tada se donosi program održivog razvoja za 21. vijek – Agenda 21, koju je potpisalo 179 zemalja. U Preambuli Agende 21 kaže se:

„Čovječanstvo se nalazi na odlučujućoj tački svoje istorije. Svjedoci smo nejednakosti među narodima, siromaštva, gladi, nepismenosti, bolesti i oštećenja ekosistema od kojih zavisi naš dalji život. Ujedinjavanjem razvojnih interesa i interesa zaštite životne sredine, njihovim poštovanjem, može nam uspjeti da osiguramo pokrivanje osnovnih potreba čovječanstva, poboljšamo životni standard svih ljudi, te ostvarimo veću zaštitu ekosistema, a da pri tome imamo veće pri-nose i da tako sebi osiguramo budućnost.

Ovo nijedna nacija ne može ostvariti sama, ali je moguće da zajednički u globalnom partnerstvu djelujemo u smislu održivog razvoja“.¹

Zaključeno je da se životna sredina ne može očuvati ili unaprijediti pri-mjenom pojedinačnih parcijalnih mjera, već cjelovitom implementacijom kon-cepta održivog razvoja (Radulović i saradnici, 1997).

Očuvanje životne sredine je interes cjelokupnog čovječanstva. Nekada je vladalo mišljenje da su životna sredina i njeni resursi dobro koje nema cijenu i koje je dostupno u neograničenoj količini, dok se danas kao opšta potreba promovise smanjenje potrošnje energije i materijala, unapređivanje kvaliteta i trajnosti proizvoda, prerada i ponovna upotreba korišćenih sirovina i uvođenje tehnologija sa malom količinom otpadaka (Radulović i saradnici, 1997). Sve pomenute mjere dio su politike održivog razvoja. Osim međunarodnih dokume-nata i konvencija, u širenju ideje usklađenog razvoja veliku funkciju ima i nauka čiji je zadatak utvrđivanje postojećeg stanja u životnoj sredini, defi-nisanje potrebnih promjena i pravaca djelovanja. U ovom smislu, veoma je važno informisanje javnosti i obrazovanje svih segmenata društva.

Kada je u pitanju interesovanje pedagoške nauke za životnu sredinu i ši-renje koncepta održivog razvoja, osnovna strategija ne obuhvata samo usvajanje određenog kvantuma ekoloških znanja i poznavanje činjenica, već i oblikovanje stavova i sistema vrijednosti, formiranje ekološke svijesti i savjesti, promjene nepoželjnog ponašanja i usvajanje novih navika, pri čemu će svaki pojedinac biti osposobljen za ulogu aktivnog građanina spremnog da učestvuje u reša-vanju globalnih društvenih problema i svojom ekološkom kulturom doprinese njihovom zaustavljanju ili potpunom otklanjanju (Radonjić i Matanović, 2006). Na ovaj način djelatnosti obrazovanja i vaspitanja ostvaruju svoj puni smisao i to u integralnom jedinstvu: obrazovanje kao proces usvajanja znanja, činjenica i podataka kojim se izgrađuju navike i vještine i usvaja određeni sistem vri-jednosti i vaspitanje kao skup namjernih, sistematskih i planskih uticaja na polju formiranja ličnosti koji uključuju uzajamna djelovanja na relaciji pojedinac – društvo (Trnavac i Đorđević, 1992).

Pojam održivog razvoja najčešće se povezuje sa zaštitom životne sredine, planiranjem društvenog razvoja, ekološkim, ekonomskim i političkim pitanjima.

¹ http://www.dadalos.org/nachhaltigkeit_hr/grundkurs_3.htm

Koncept održivog razvoja predstavlja novu razvojnu paradigmu, novu strategiju i filozofiju društvenog razvoja. Održivi razvoj povezuje ujedno brigu za živi svijet na planeti Zemlji i očuvanje kapaciteta prirodnih sistema (prirodnih resursa) sa društvenim i ekološkim izazovima koji stoje pred čovječanstvom.

Ne postoji jedinstvena i opšteprihvaćena definicija pojma održivog razvoja. Međutim, postoji saglasnost o potrebi uvođenja ovog koncepta i svijest o razlozima njegovog nastanka.

„Najčešće navođena definicija održivog razvoja nalazi se u izveštaju 'Naša zajednička budućnost', koji je, na poziv Ujedinjenih nacija sačinila Svetska komisija za životnu sredinu i razvoj (tzv. Bruntland komisija) 1987. godine. Definicija glasi:

„Održivi razvoj jeste razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a da ne dovodi u pitanje sposobnost budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe“.²

Mogli bi reći da održivi razvoj predstavlja jedinstvo ekonomskog, tehnološkog, socijalnog i kulturnog razvoja, koji je nužno usklađen sa zaštitom životne sredine, kako danas, tako i u budućnosti.

Odluke Generalne skupštine UN u cilju zaštite životne sredine i koncepcije održivog razvoja

„Obrazovanje i vaspitanje za zaštitu životne sredine razlikuje se od zemlje do zemlje. I dok se u razvijenim zemljama dosljedno primjenjuju zakonske odredbe, informiše javnost i u vaspitno-obrazovni proces uključuju i ekološki sadržaji, dotle je u zemljama u razvoju drugačije. Težište je na sticanju znanja o životnoj sredini, ali je realizacija sporija, nešto zbog nedostatka sredstava i rigidnosti nadležnih organa, a nešto zbog velikog broja problema koji prate zemlje u razvoju. No i pored svih tih (i drugih) razlika, zajedničko shvatanje je da je obrazovanje za zaštitu životne sredine neophodno“.³

Potvrda značaja koji međunarodna zajednica i njene organizacije daju konceptu usklađenog razvoja je i konferencija u Johaneshburgu iz 2002. godine. Na ovom međunarodnom skupu Ujedinjene nacije su dekadu od 2005. do 2014. godine proglasile „Dekadom obrazovanja za održivog razvoj“ (Decade of Education for Sustainable Development). Glavni cilj ovakve odluke je da se ideja održivog razvoja integriše u sve oblasti i nivoe obrazovanja, a obrazovni sistem unaprijedi kako bi se obezbijedili što bolji uslovi za primjenu multidisciplinarnog koncepta obrazovanja za održivi razvoj uz adekvatnu institucionalnu i materijalnu podršku i aktivno učešće civilnog sektora. S obzirom da se države međusobno razlikuju u odnosu na lokalne, regionalne ili nacionalne specifičnosti, Generalna skupština daje svoje upute u vidu smjernica koje služe kao

² http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%9E%D0%B4%D1%80%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B8_%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98

³ Radonjić, S., Matanović, V.: Osnovi ekologije i zaštite životne sredine, 3M Makarije, Podgorica, 2006., str. 112.

fleksibilan okvir za primjenu strategije obrazovanja za održivi razvoj. Punim učešćem nastavnog kadra i svih zainteresovanih subjekata sa državom na čelu, ideju održivog razvoja treba integrisati u sve relevantne predmete formalnog obrazovnog sistema i sve neformalne vidove obrazovanja.

Države članice Ujedinjenih nacija su Svjetskoj organizaciji za obrazovanje, kulturu, nauku, komunikacije i informacije, UNESCO-u, dodijelile međunarodnu koordinaciju projektima unutar ove dekade.

UN-ova dekada želi da u sljedećih 10 godina privoli vlade, obrazovne institucije, nevladine organizacije, privatnike i pojedince da ideju održivog razvoja integrišu u sve oblasti obrazovanja. Da bi se to postiglo tri dimenzije razvoja – ekonomska, društvena i razvoj životne sredine, moraju da funkcionišu u skladu jedna sa drugom.

Glavni cilj ove odluke je da se ideja održivog razvoja implementira u sve oblasti obrazovanja – od predškolskih ustanova, osnovnoškolskih, srednjoškolskih, univerziteta, istraživačkih instituta, pa do vanškolskih institucija, radnih mjesta. Zaključeno je da vaspitno-obrazovni sistem treba unaprijediti i na taj način obezbijediti što bolje uslove za primjenu ovog koncepta.

Obrazovanjem za održivi razvoj postižu se sljedeći ciljevi:

- „Omogućavanje svakom pojedincu da dostigne svjesnost, znanje, vještine, neophodne da aktivno učestvuje u zaštiti i unapređivanju životne sredine i ostvarivanju usklađenog razvoja;
- Stvaranje novog, za životnu sredinu poželjnog ponašanja i životnog stila;
- Razvijanje ekološke etike i ekološke kulture;
- Jačanje obrazovanja i vaspitanja za zaštitu životne sredine za sve;
- Unapređivanje kvaliteta življenja“.⁴

Da bi došlo do realizacije datih ciljeva, neophodna je priprema nacionalnih strategija usklađivanja vaspitno-obrazovnog procesa na svim nivoima sa principima održivog razvoja i nove filosofije življenja i ekološke etike.

Zastupljenost predmeta iz oblasti održivog razvoja, ekologije i zaštite životne sredine na univerzitetima

Visokoškolsko obrazovanje u Crnoj Gori je već šest-sedam godina reformisano. Naime, uvedeno je studiranje po Bolonjskoj deklaraciji. Ono je zastupljeno, kako na državnim, tako i na privatnim fakultetima u Crnoj Gori. Univerzitet Crne Gore ima 22, a Univerzitet Mediteran 6 fakulteta, u okviru kojih se nalazi veći broj odsjeka, tj. studijskih programa.

Analizirajući planove i programe studijskih odsjeka svih fakulteta (koji su navedeni u Informatoru 2010. god.), dolazimo do frapantnih podataka. Analiza je obuhvatala osnovne, specijalističke i postdiplomske studije. Obrađen je svaki studijski program, tj. pokušali smo da nađemo i najmanje veze između predmeta koji sa izučavaju i ekologije, održivog razvoja i zaštite životne

⁴ <http://www.unesco.org/education/educprog/brochure/027.html>

sredine. S obzirom da predmet Ekološka edukacija ili neki drugi koji obuhvata isti predmet izučavanja, gotovo, da nismo našli, navedeni su oni koji imaju i najmanje dodirne tačke sa datom problematikom. Na većini fakulteta ovi predmeti su dati kao izborni tako da je stvar dobre volje i afiniteta samih studenata da li će ih izučavati. Napravili smo presjek po fakultetima, koji će biti dat u daljem tekstu. Navedeni su samo fakulteti i studijski odsjeci koji u svom sklopu imaju srodne predmete. Pored naziva predmeta će stajati da li je on izborni (oznaka I) ili obavezni (oznaka O).

Univerzitet Crne Gore

Ekonomski fakultet

Osnovni akademski studij: Održivi razvoj – I, Ekološka ekonomija – I.
Specijalističke studije: Ekološki menadžment – I.

Pravni fakultet

Postdiplomski specijalistički studij: Međunarodno pravo zaštite životne sredine – I, Ekološko pravo – I.

Filozofski fakultet

Geografija

Osnovni akademski studij: Životna sredina – O, Menadžment u životnoj sredini – O.

Obrazovanje učitelja

Osnovni akademski studij: Biologija i ekologija – O.

Medicinski fakultet

Primijenjeni akademski studij: Zaštita životne i radne sredine – O.

Farmaceutski fakultet

Osnovni akademski studij: Ekotoksikologija – I, Ljekovite biljke i životna sredina (prirodni resursi ljekovitog bilja i životna sredina) – I.

Fakultet za pomorstvo

Osnovni akademski studij Pomorske nauke: Pomorska ekologija – O.

Osnovni akademski studij Menadžment u pomorstvu: Ekološki menadžment – O.

Osnovni primijenjeni studij Nautika: Zaštita morske okoline – O.

Fakultet za turizam i hotelijerstvo

Osnovni akademski studij Turizam: Poznavanje namirnica i ekološka hrana – O (ovaj predmet i nema mnogo dodirnih tačaka sa samom ekologijom, ali tražeći i malo ekološkog, uvrstili smo ga ovdje).

Postdiplomski specijalistički studij Turizam: Održivi razvoj i turizam – O.

Osnovni primijenjeni studij Hotelijerstvo: Poznavanje namirnica i ekološka hrana – O.

Postdipl. primijenjeni specijalistički studij Hotelijerstvo: Ekološki standardi u hotelijerstvu – O.

Građevinski fakultet

Postdiplomski specijalistički studij Hidrostatički: Zaštita i kvalitet voda – O.
Postdiplomski specijalistički studij Inženjersko-urbanistički: Ekološko planiranje i građenje – O, Upravljanje otpadom – O.

Arhitektonski fakultet

Postdiplomski specijalistički studij Urbanistička oblast: Ekologija urbanih sredina – I.

Metalurško-tehnološki fakultet

Osnovni akademski studij hemijska tehnologija: Ispitivanje zagađivača u životnoj sredini – O.
Ovdje postoje posebni postdiplomski specijalistički studiji ekološkog usmjerenja, kao i osnovni primjenjeni studij Zaštita životne sredine i postdiplomski specijalistički primijenjeni studij Zaštita životne sredine.

Mašinski fakultet

Postdiplomski specijalistički studij Energetika: Zaštita životne sredine – O.
Postdiplomski specijalistički studij: Mehanizacija (motori i motorna vozila): Izabrana poglavlja iz ekologije – O.

Prirodno-matematički fakultet

Biologija
Osnovni akademski studij: Ekologija životinja I i II – O, Ekologija biljaka I i II – O, Zaštita životne sredine I i II – O, Humana ekologija – O.
Postdiplomski specijalistički studij Zaštita životne sredine.
Postdiplomski specijalistički studij Biologija-ekologija.
Postdiplomski specijalistički studij nastava biologije: Principi održivog razvoja – O, Ekologija populacija – O.
Postoji i postdiplomski magistarski studij Biologija – ekologija i Zaštita životne sredine.

Biotehnički fakultet

Osnovni akademski studij i postdipl. specijalistički studij Stočarstvo: Ekologija i agrotehnika travnjaka – I.
Postdiplomski specijalistički studij Kontinentalno voćarstvo, ljekovito i aromatično bilje: Održivi razvoj prirodnih resursa ljekovitog i aromatičnog bilja – O.
Obrazovanje učitelja na albanskom jeziku
Osnovni akademski studij: Ekologija i zaštita životne sredine – O.

Univerzitet Mediteran

Pravni fakultet

Osnovni akademski studij: Ekološko pravo – I.

Fakultet za poslovni menadžment

Postdiplomski specijalistički studij Menadžment u poslovno-civilnoj bezbjednosti : Ekološki kriminalitet – O.

Fakulteti koji nisu navedeni, kao ni pojedini studijski programi nemaju ni jedan predmet koji ima dodirnih tačaka sa ekologijom, održivim razvojem i zaštitom životne sredine. Među njima se nalaze: Fakultet političkih nauka, Elektrotehnički fakultet, Metalurgija na Metalurško-tehnološkom fakultetu, PMF sa svim odsjecima sem Biologije, Filozofski svi smjerovi sem Geografije i Obrazovanja učitelja, Fakultet za sport i fizičko vaspitanje, Fakultet likovnih umjetnosti, Fakultet dramskih umjetnosti, Muzička akademija, Institut za strane jezike, Biljna proizvodnja na Biotehničkom fakultetu. Na Univerzitetu Mediteran natavni predmeti ove vrste se ne nalaze u okviru Fakulteta za turizam, Fakulteta za poslovne studije, Fakulteta za informacione tehnologije, Fakulteta vizuelnih umjetnosti i Fakulteta za strane jezike.

Sagledavajući ove rezultate, koji su više nego nezadovoljavajući, dolazimo do zaključka da naše visokoškolsko obrazovanje baš i nije u skladu sa propisima i odlukama Generalne skupštine UN-a.

Mikro istraživanje o stavovima studenata

Uzimajući u obzir neophodnost sprovođenja odluke Generalne skupštine UN-a u vezi sa konceptom održivog razvoja, problem našeg istraživanja se bazira na usklađenosti nastavnih planova i programa svih studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori, kako državnim, tako i privatnim, sa već pomenutim konceptom.

Predmet istraživanja je zastupljenost ekoloških sadržaja u planovima i programima svih studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori. Cilj našeg istraživanja je da se utvrdi u kojoj mjeri su zastupljeni ekološki sadržaji, koji mogu doprinijeti promovisanju i razvijanju koncepta održivog razvoja u planovima i programima svih studijskih programa.

Na osnovu ovako definisanog cilja istraživanja, izdvajaju se istraživački zadaci koji proističu iz samog cilja:

1. Ispitati stepen informisanosti studenata u vezi sa opredjeljenjem Generalne skupštine UN-a koja je proglasila period 2005–2014. godine „Dekadom obrazovanja za održivi razvoj”.
2. Ispitati stavove studenata u vezi uvođenja predmeta Ekološka edukacija.
3. Ispitati kako procjenjuju sopstveno ponašanje i znanje iz domena zaštite životne sredine.
4. Ispitati na koji način su došli do saznanja iz oblasti ekologije, održivog razvoja i zaštite životne sredine.

Glavna hipoteza glasi: Pretpostavlja se da su ekološki sadržaji nedovoljno zastupljeni u planovima i programima svih studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori, kako državnim, tako i privatnim.

Sporedne hipoteze istraživanja su:

1. Pretpostavlja se da studenti nisu upoznati sa opredjeljenjem Generalne skupštine UN-a koja je proglasila period 2005–2014. godine „Dekadom obrazovanja za održivi razvoj”.

2. Pretpostavlja se da studenti imaju pozitivan stav o uvođenju predmeta Ekološka edukacija.
3. Pretpostavlja se da studenti sopstveno ponašanje i znanje iz domena zaštite životne sredine procjenjuju kao loše.
4. Pretpostavlja se da su studenti na različite načine došli do saznanja iz oblasti ekologije, održivog razvoja i zaštite životne sredine.

U ovom istraživanju su prisutne nezavisna i zavisna varijabla. Nezavisna varijabla: Zastupljenost ekoloških sadržaja, koji mogu doprinijeti promovisanju i razvijanju koncepta održivog razvoja u planovima i programima svih studijskih programa u okviru univerziteta. Zavisna varijabla: Stavovi, znanja i sposobnosti studenata u vezi sa obrazovanjem za održivi razvoj.

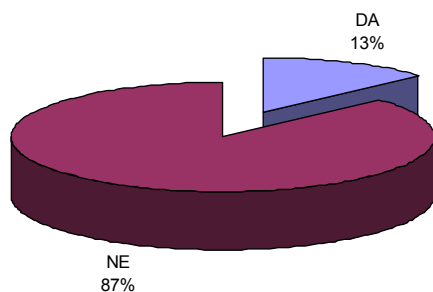
Prema tome, posebno se ispituju: stepen informisanosti studenata o opredjeljenju Generalne skupštine UN-a; stavovi studenata o uvođenju predmeta Ekološka edukacija; procjena sopstvenog ponašanja i znanja iz domena zaštite životne sredine; načini pomoću kojih su došli do saznanja iz oblasti ekologije, održivog razvoja i zaštite životne sredine.

Populaciju ovog istraživanja čine studenti Univerziteta Crne Gore i studenti Univerziteta Mediteran. Iz populacije je izvršen izbor koji obuhvata 100 studenata, što predstavlja uzorak ovog istraživanja. Uzorak je hotimičan i obuhvata studente iz domena društvenih i prirodnih nauka.

Kao tehnika u ovom istraživanju primjenjuje se anketiranje. Samim tim, instrument u istraživanju je anketni upitnik za studente. U upitniku su pitanja zatvorenog tipa. Neophodno je napomenuti da je anketiranje anonimno. Istraživanje je obavljeno školske 2009/2010. god.

U daljem tekstu biće navedene izvorne formulacije pitanja, grafički prikaz odgovora na ista, kao i komentar, tj. kritički osvrt.

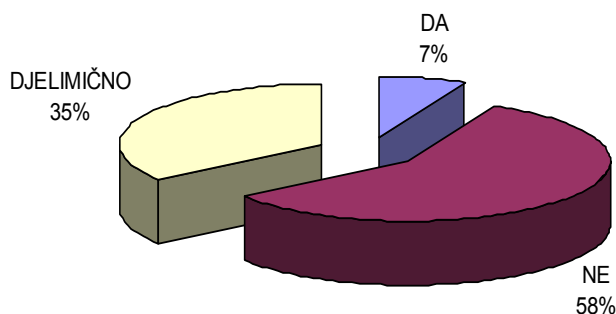
1. Da li ste upoznati sa odlukom UN-a da se period od 2005–2014. god. proglasi dekadom „Obrazovanja radi održivog razvoja“?

Histogram 1.

Iz histograma možemo vidjeti da je 13% ispitanika reklo da je upoznato, dok 87% tvrdi da nije. Dobijeni rezultati nisu baš zadovoljavajući, čak naprotiv. Začudujuće je mali broj onih koji su upoznati sa Dekadom.

2. Da li ste upoznati sa značenjem, smislom i suštinom ideje održivog razvoja?

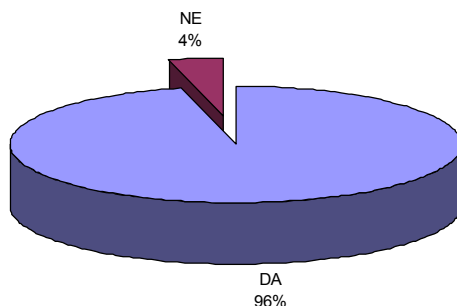

Histogram 2.

Analizom odgovora na ovo pitanje došli smo do poražavajućih rezultata. Naime, više od polovine ispitanika, tj. njih 58% nije upoznato sa idejom održivog razvoja. Njih 35% je odgovorilo sa djelimično, dok je samo 7% dalo pozitivan odgovor. Ovo je krajnje zabrinjavajući podatak, jer naši studenti, budući akademski građani, nisu upoznati sa ovako važnim pojmom.

Sagledavajući rezultate prva dva pitanja, dolazimo do zaključka da je hipoteza, koja proizilazi iz prvog istraživačkog zadatka : *Pretpostavlja se da studenti nisu upoznati sa opredjeljenjem Generalne skupštine UN-a koja je proglasila period 2005–2014. godine „Dekadom obrazovanja za održivi razvoj”*, potvrđena. Zaključujemo da je neophodna što veća propaganda ove Deklaracije i afirmacije ideje održivog razvoja.

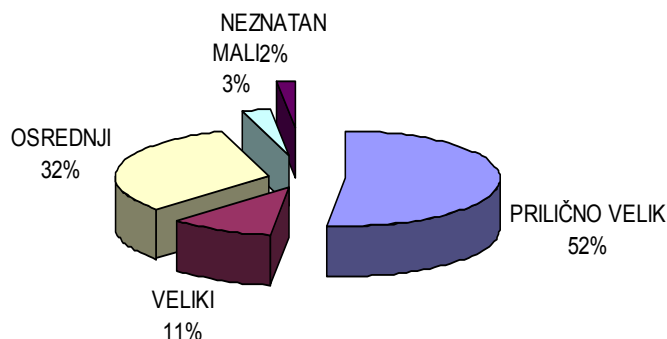
3. Da li smatrate da je potrebno uvođenje predmeta Ekološka edukacija?

Histogram 3.

Vidimo da je na ovo pitanje 96% studenata odgovorilo pozitivno, dok je samo njih 4% dalo negativan odgovor. Ovo je definitivno ohrabrujući podatak! Zaključujemo da su raspoloženi za usvajanje i, nadajmo se, primjenu ekoloških saznanja.

4. Koliki bi, po vašem mišljenju, bio doprinos uvođenja tog predmeta po pitanju razvijanja ekološke svijesti, savjesti i ponašanja?

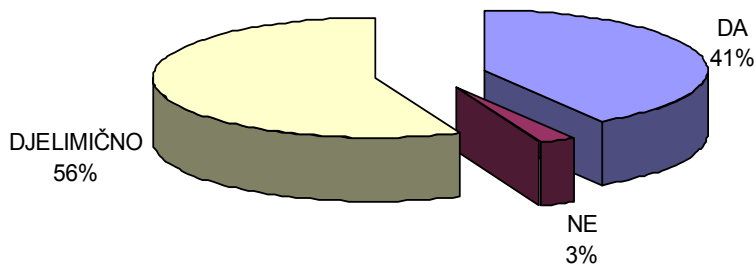

Histogram 4.

Primjećujemo da više od polovine anketiranih, njih 52% smatra da bi doprinos uvođenja ovog predmeta bio prilično veliki, 11% misli da bi bio veliki, 32% osrednji, 3% mali, dok 2% smatra da bi bio neznatan. I po ovom pitanju smo dobili pozitivne rezultate.

Zaključujemo da je hipoteza, koja je zasnovana na našem drugom istraživačkom zadatku, a glasi: *Pretpostavlja se da studenti imaju pozitivan stav o uvođenju predmeta Ekološka edukacija*, potvrđena. Ovo bi moglo biti zeleno svjetlo nadležnim institucijama da porade i na pitanju sprovođenja ove ideje u djelo u što većoj mjeri.

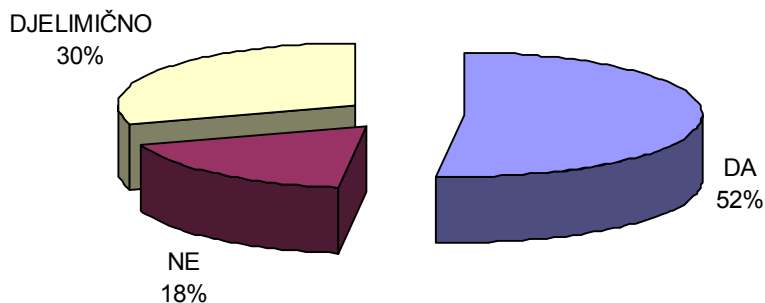
5. Da li Vi vodite računa o očuvanju, zaštiti i unapređenju životne sredine?

Histogram 5.

Evidentno je da se ne vodi dovoljno računa o zaštiti i unapređenju životne sredine. Najveći broj studenata (56%) je odgovorio sa djelimično, manji broj njih (41%) sa da i 3% je reklo da ne vodi računa. Ovo nisu baš zadovoljavajući rezultati. Slobodno možemo dovesti u pitanje iskrenost odgovora, jer je možda u ovih 56% veliki broj onih koji su trebali zaokružiti ne.

6. Da li sebe smatrate vaspitno i obrazovno osposobljenim za očuvanje, zaštitu i unapređenje životne sredine?

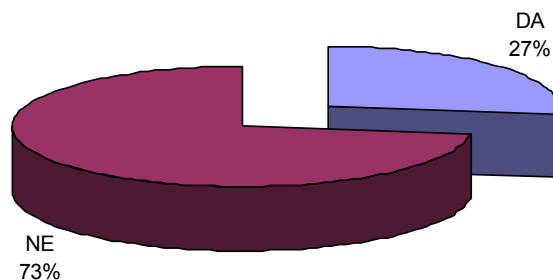

Histogram 6.

Vidimo da je više od pola pozitivnih odgovora (52%), djelimično je zaokružilo 30% ispitanika, a ne 18%. Ova procjena je subjektivnog karaktera, tako da je ne možemo apsolutno prihvatiti kao validnu. Odgovor na ovo pitanje bih dovela u vezu sa odgovorima na drugo i peto pitanje. Ako su već vaspitno i obrazovno osposobljeni za očuvanje i zaštitu životne sredine, zašto ne vode više računa o tome i kako onda nisu upoznati sa idejom održivog razvoja?

Imajući u vidu dobijene rezultate, slijedi da je hipoteza, koja je priostekla iz trećeg istraživačkog zadatka, a glasi: *Pretpostavlja se da studenti sopstveno ponašanje i znanje iz domena zaštite životne sredine procjenjuju kao loše*, odbacena. Rezultati dobijeni na ova dva pitanja i nisu tako poražavajući. Međutim, kada bi se ispitivalo objektivno stanje, a ne subjektivni utisak pojedinca o samom sebi, sigurno bi se došlo do drugačijih zaključaka.

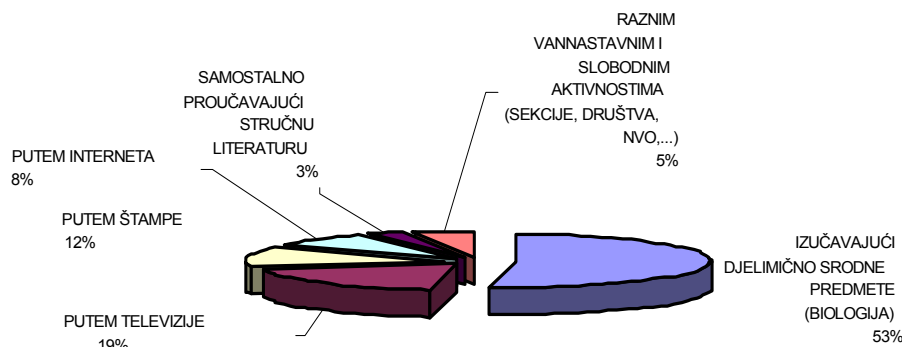
7. Da li ste u toku školovanja, imali predmet (obavezni, izborni, fakultativni) Ekološka edukacija ili neki slične vrste, koji je bio vezan za razvijanje ekološke svijesti, savjesti i ponašanja?

Histogram 7.

Vjerovatno će nam rezultati odgovora na ovo pitanje pojasniti situaciju. Samo 27% studenata je u toku dosadašnjeg školovanja imalo predmet koji je bio vezan za razvijanja ekološke svijesti, savjesti i ponašanja, dok se ostalih 73% izjasnilo negativno po ovom pitanju. Važno je istaći da su ispitanici pretežno bili studenti završnih godina fakulteta i da je među njima bio veliki broj postdiplomaca.

8. Na koji način ste stekli ekološka znanja koja posjedujete?

Histogram 8.

Više od polovine, tačnije 53% je reklo da je ekološka znanja koja posjeduje steklo izučavajući djelimično srodne predmete (biologija). Njih 19% je to učinilo putem televizije, 12% putem štampe, 8% se opredijelilo za internet, 3% je samostalno proučavalo stručnu literaturu, a 5% raznim vannastavnim i slobodnim aktivnostima. Samim tim što se većina odlučila za odgovor – izučavajući djelimično srodne predmete (biologija), možemo zaključiti da se najviše saznanja iz ove oblasti dobije u školskim ustanovama. S toga je neophodno uvođenje predmeta Ekološka edukacija na svim obrazovnim nivoima.

Iz četvrtog istraživačkog zadatka proizilazi hipoteza: *Pretpostavlja se da su studenti na različite načine došli do saznanja iz oblasti ekologije, održivog razvoja i zaštite životne sredine*, koja je potvrđena. Zaključujemo da su studenti manje – više sami dolazili do saznanja iz ove oblasti. Informacije su dobijali sa više strana: putem mas-medija, srodnih predmeta, literature koja im je bila dostupna... Dostupna su im sva sredstva i načini, sem onog pravog – stručnog predmeta!

Predmet ovog mikro istraživanja je bila zastupljenost ekoloških sadržaja u planovima i programima svih studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori. Istraživanje se sastojalo od teorijskog i empirijskog dijela. Došli smo do zaključaka da ti nastavni planovi i programi nisu u potpunosti usklađeni sa odlukom Generalne skupštine UN-a o kojoj je bilo riječi u teorijskom dijelu rada. Glavna hipoteza, koja je bila postavljena, a glasi: *Pretpostavlja se da su*

ekološki sadržaji nedovoljno zastupljeni u planovima i programima svih studijskih programa na univerzitetima u Crnoj Gori, je više nego potvrđena. Nameće se pitanje zbog čega je implementacija ekoloških i sadržaja iz održivog razvoja u nastavne planove i programe visokoškolskih ustanova toliko teška?

Zaključak

Koncept održivog razvoja nameće se kao vodeći pristup u rješavanju savremenih ekoloških problema koji sve više opterećuju čovječanstvo. Implementacija ovih sadržaja u nastavne planove i programe svih studijskih odsjeka na fakultetima Crne Gore je nužna. Nije bitno samo ispoštovati odluke Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, nije dovoljno angažovati se samo ovih 10 godina, već je neophodno permanentno djelovati na sve segmente društva. Dvadeseti vijek je bio vijek degradacije životne sredine, dok je XXI vijek doba ekologije, održivog razvoja i zaštite životne sredine. Crna Gora je ekološka država i mora se više angažovati i na taj način opravdati taj epitet. Krupnim ekološkim koracima moramo ići naprijed u našu svjetliju i zeleniju budućnost.

L i t e r a t u r a

Informator, Akademski Informativni Centar, Podgorica, 2010.

Radonjić, S. (2010), *Nastava poznavanja prirode i ekologije u teoriji i praksi*, Podgorica: AP Print.

Radonjić, S. i Matanović, V. (2006), *Osnovi ekologije i zaštite životne sredine*, Podgorica: 3M Makarije.

Radulović, J., Kotlica, S., Bošnjak, M., Simić, J., Spariosu, T., Pantović, M., Pavković, M. i Krunic-Lazić, M. (1997), *Koncept održivog razvoja*, Beograd: Savezno ministarstvo za razvoj, nauku i životnu sredinu.

Trnavac, N. i Đorđević, J. (1992), *Pedagogija*, Beograd: Naučna knjiga.

<http://sr.wikipedia.org/>

<http://www.unesco.org/>

<http://www.dadalos.org/>